

ΔΙΑΛΕΞΗ:

Το να χορεύεις είναι ανθρώπινο!

Γλώσσα και Χορός: βίοι παράλληλοι

11 – 06 – 2016

ΘΕΑΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΧΟΡΩΝ “ΔΟΡΑ ΣΤΡΑΤΟΥ”

του Σωτήριου Μπεκάκου

Σπουδαστής Χορού/Υποψήφιου Διδάκτορα στην Γλωσσολογία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Presentation with videos - Presentazione con videoproiezioni

by/ da Sotirios Bekakos

Dance student/PhD Student in Linguistics

Aristotelian University of Thessaloniki

Department of Italian Language and Philology

Studiante di danza/Dottorando – Università Aristotele di Salonicco

Dipartimento di Lingua e Filologia Italiana

Γλώσσα και Χορός = Επικοινωνία

- **Γλώσσα – Χορός – Επικοινωνία:** είναι η τριάδα που διαμορφώνει την έννοια του πολιτισμού και τον χαρακτήρα ενός λαού. Μέσω της γλώσσας ο άνθρωπος γίνεται κοινωνός των πράξεων και των ιδεών, διαμορφώνει στάσεις, αντιλήψεις και πρότυπα, ενώ μέσω του χορού εκφράζει εν κινήσει συναισθήματα και ιδέες.
- Ο χορός αποτελεί ένα τυπικό, μέσω του οποίου εκφράζονται η συλλογική μνήμη, τα ήθη και τα έθιμα καθώς και εθνική καταγωγή.

Δομή

- Δομή - Frame – Χώρος

-

Slot – Παράμετρος:

Χορός

- **Άνθρωποι**

Κίνηση

Ενέργεια

Η παράμετρος «Χορός» έχει τρεις όψεις (αγγλ. facets):

Άνθρωποι – Ενέργεια - Κίνηση

Μεθοδολογία

Η Μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την συγγραφή αυτής της μελέτης είναι εκείνη που ονομάζεται «περιγραφή» και «δομή».

-
-
-

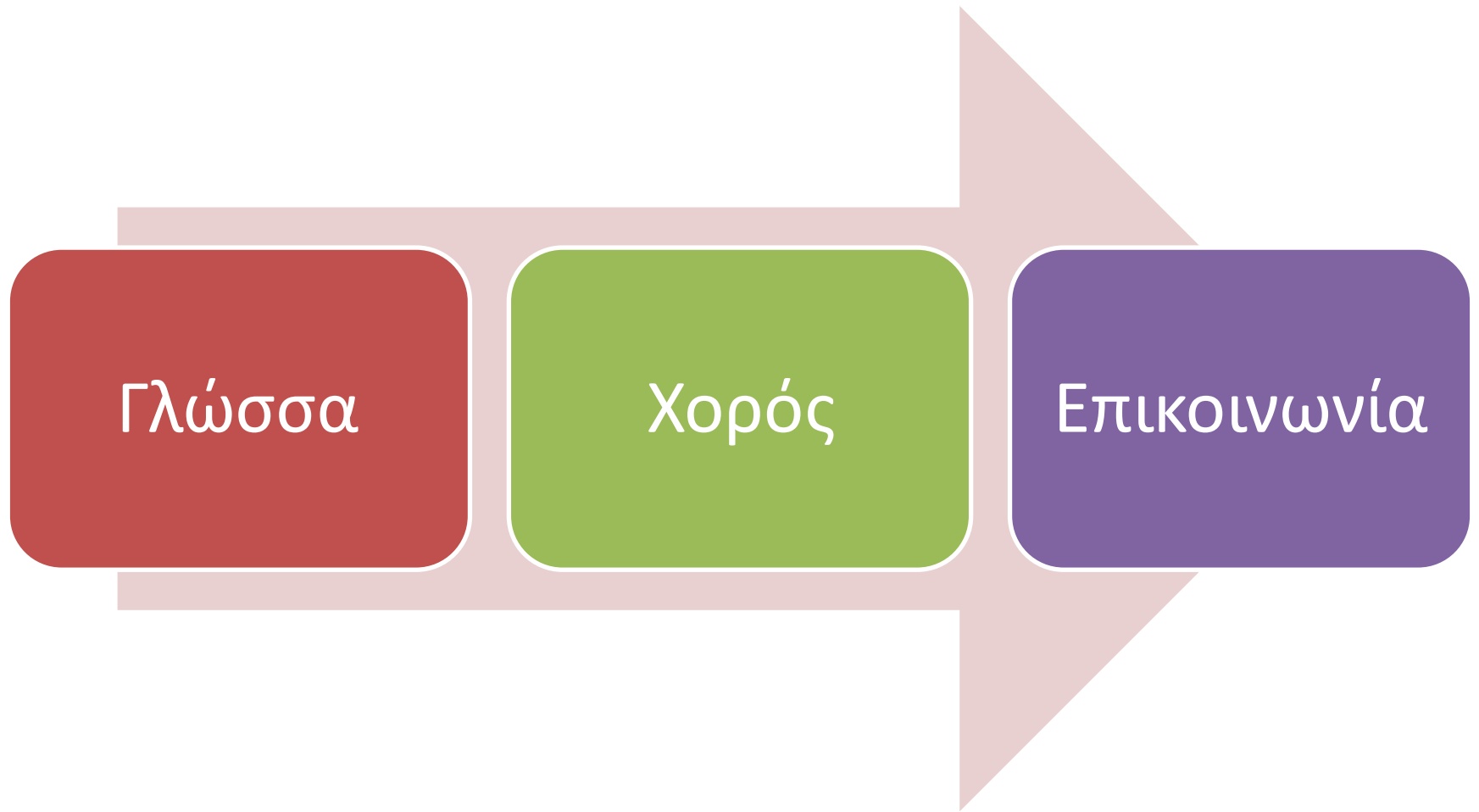

φλύακες και χορεύτριες – Μεταπόντιο – Σκηνή με Βασιλικάτα – Νότιος Ιταλία

Fig. 104. Cratere a campana a figure rosse con scena fliacica, dalla tomba 2 di S. Maria del Casale (Pisticci).

Η Γλώσσα και ο Χορός αποτελούν την βάση της επικοινωνίας

Γλώσσα - Πολιτισμική μετάδοση

- Κάθε γλώσσα μεταδίδεται μέσω της προφορικής και γραπτής παράδοσης στο εσωτερικό μιας κοινωνίας και ενός πολιτισμικού συστήματος.
- Η γλώσσα είναι σύστημα και αποτελείται από:
 - 1. το έμφυτο στοιχείο
 - 2. πολιτισμικά στοιχεία
- Γλώσσα (Martinet, 1967: 13) - Ορισμός
- QU'EST-CE QU'UNE LANGUE ?
- Nous pouvons maintenant tenter de formuler ce que nous entendons par « langue ». **Une langue est un instrument de communication selon lequel l'expérience humaine s'analyse, différemment dans chaque communauté, en unités douées d'un contenu sémantique et d'une expression phonique, les monèmes ; cette expression phonique s'articule à son tour en unités distinctives et successives, les phonèmes, en nombre déterminé dans chaque langue, dont la nature et les rapports mutuels diffèrent eux aussi d'une langue à une autre.** Ceci implique 1°, que nous réservons le terme de langue pour désigner un instrument de communication doublement articulé et de manifestation vocale, 2°, que, hors cette base commune, comme le marquent les termes « différemment » et « différent » dans la formulation ci-dessus, **rien n'est proprement linguistique qui ne puisse différer d'une langue à une autre** ; c'est dans ce sens qu'il faut comprendre l'affirmation que les faits de langue sont « arbitraires » ou « conventionnels ».
- [A. Martinet, *Éléments de linguistique générale, linguistique, langage et langue* [1967] (p. 13 sq. Colin, U2)

Λειτουργισμός / Fonctionnalisme Functionalism / Funzionalismo

- Λειτουργισμός (Fonctionnalisme) - Εντοπίζει τις λειτουργίες:
- Συνδέεται με:
 - 1.στη γλώσσα
- 1. κοινωνικές δομές 2.στις κοινωνικές δομές
- 2. πολιτισμικές δομές
- 3. γλωσσικές δομές
- Κάθε πολιτισμός μελετάται με συγχρονική προοπτική
- Ιδρυτές: Andre' Martinet (1899 - 1965) - Louis Hjelmslev (1908 - 1999)
- Συνεχιστής: Simon C. Dik (1970)
- Είδη λειτουργιών
- 1. Σημασιολογική - Fonction sémantique (agent / patient / récepteur)
- Περιγράφει το ρόλο των μονάδων μέσα σε μια περίπτωση ή την εκφραζόμενη πράξη
- 2. Συντακτική - Fonction syntactique (sujet / objet)
- Εκφράζει διαφορετικές θέσεις στη παρουσίαση μιας γλωσσικής έκφρασης
- 3. Πραγματολογική - Fonction Pragmatique (thème principal - secondaire, contexte, orientation)
- Χαρακτηρίζει το πληροφοριακό περιεχόμενο των μονάδων, το οποίο καθορίζεται από το συγκείμενο και από τη διαδραστική διαδικασία μεταξύ των λέξεων.
- Οι μονάδες δεν εκφράζουν γλωσσική αξία παρά μόνον σε σχέση με τις δυνατότητες αντίθεσης ή συνδυασμού.
- Ο Hjelmslev υποστηρίζει ότι οι μη λεκτικές μονάδες (οι μη λεκτικές πλευρές) αποτελούν αντικείμενο της "παραγλωσσολογίας" (Paralinguistics / Paralinguistique / Paralinguistica).
- Η προσωδία, το επίπεδο ύφους και η μιμική (χειρονομίες, χορός, body language) αποτελούν σύμφωνα με αυτόν τμήμα της ουσίας.
-

Λειτουργισμός

- Οι μη λεκτικές μονάδες δεν σχετίζονται με τη σημασιολογική ανάλυση, αλλά με το κλάδο εκείνο της γλωσσολογίας, ο οποίος ονομάζεται "παραγλωσσολογία", ο οποίος περιλαμβάνει τους παρακάτω κλάδους:
 1. την Κινηματική (Kinesics)
 2. την Σημειολογία της Απόστασης (Proxemics)
- (πβ. και Eco, U. 1985. *Introduction à la la Sémiotique*. 5ed. München: FINK: 42)
- Ο Μπαμπινιώτης (2002: 999) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ο λειτουργισμός είναι η θεωρία εκείνη, η οποία βρίσκει εφαρμογή σε διάφορες επιστήμες (κοινωνιολογία, ανθρωπολογία, γλωσσολογία κ.α.) και δίνει έμφαση στη λειτουργία κάθε στοιχείου ενός συστήματος. ΣΥΝ.φονξιοναλισμός. [ΕΤΥΜ. Μεταφρ. δάνειο από γαλλ. fonctionnalisme]
- Η λειτουργική γλωσσολογία είναι χαρακτηρισμός που χρησιμοποιείται από διάφορες γλωσσολογικές θεωρίες, οι οποίες επιδιώκουν να δώσουν έμφαση όχι τόσο στα μορφικά στοιχεία της γλώσσας, όσο σε άλλες παραμέτρους της, όπως η πληροφοριακή, η επικοινωνιακή, η κειμενική, η κοινωνική, η πραγματολογική κ.α.
- Πρόκειται δηλαδή για κάθε αντιφορμαλιστική προσέγγιση της γλώσσας, η οποία δίνει έμφαση στις συντακτικές, τις σημασιολογικές και τις πραγματολογικές λειτουργίες της γλώσσας, δηλ. στην επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας, όπως επιτελείται μέσα από τις διάφορες δομές και λειτουργίες της (Μπαμπινιώτης, 2002: 999).
- Επίσης, κάθε θεώρηση των στοιχείων μιας πρότασης πέραν της γραμματικοσυντακτικής λειτουργίας τους, με βάση την επικοινωνιακή τους βαρύτητα, ειδικότερα δε με βάση τη διάκριση θέμα (γνωστή πληροφορία) - ρήμα (νέα πληροφορία), ονομάζεται "λειτουργική προοπτική της πρότασης" (Μπαμπινιώτης, 2002: 999)

Επικοινωνία

- Λειτουργία (γαλλ. Fonctionne, αγγλ. Function, ιταλ. Funzione)
- Είναι ο ρόλος που παίζει ένα γλωσσικό στοιχείο στη φράση, την πρόταση, την παράγραφο, στο κείμενο και στο λόγο ευρύτερα (Μπαμπινιώτης, 2002: 999)
- Είδη λειτουργιών κατά Martinet
- 1. Εκφραστική (Επικοινωνία) (Martinet, 1966: 12 - 13)
- "La langue est instrument de communication.
- Bien que métaphorique, la désignation d'une langue comme un instrument ou un outil attire très utilement l'attention sur ce qui distingue le langage de beaucoup d'autres institutions. La fonction essentielle de cet *instrument* qu'est une langue est celle de *communication*".
-
- 2. Αισθητική
- 3. Διακριτική
- Γλωσσική Εξέλιξη, Αντινομία, Οικονομία, Αρμονία: Χαρακτηρίζουν το γλωσσικό σύστημα
- α) Αντινομία. Αυτή περιλαμβάνει κατά το Martinet:
- 1. την τάση του ανθρώπου να μειώνει στο ελάχιστο τη φυσική και τη νοητική του δραστηριότητα
- 2. την αδράνεια
- 3. το νόμο της ύστατης προσπάθειας, ο οποίος εμπεριέχεται στο:
- α) νόμο του Zipf (βλ. Zipf, G. 1949. *Human behavior and the Principle of least effort*. Cambridge (Mass.): 56 - 133)
- β) στο νόμο της Οικονομίας της γλώσσας (Martinet)
- Ο Νόμος του Zipf και ο νόμος της γλωσσικής οικονομίας αποτελούν τους βασικούς ρυθμιστές της γλωσσικής συμπεριφοράς.
- "Le type d'organisation que nous venons d'esquisser existe dans toutes les langues décrites jusqu'à ce jour. Il semble s'imposer aux communautés humaines comme le mieux adapté aux besoins et aux ressources de l'homme. Seule l'économie qui résulte des deux articulations permet d'obtenir un outil de communication d'emploi général et capable de transmettre autant d'information à aussi bon compte. Outre l'économie supplémentaire qu'elle représente, la deuxième articulation a l'avantage de rendre **la forme du signifiant indépendante de la valeur du signifié** correspondant et d'assurer ainsi une plus grande stabilité à la forme linguistique. Il est clair, en effet, que dans une langue où, à chaque mot, correspondrait un grognement particulier et inanalysable, rien n'empêcherait les gens de modifier ce grognement dans le sens où il paraîtrait à chacun d'entre eux qu'il est plus descriptif de l'objet désigné".
- (Martinet, 1966: 12 - 13)

Αντινομία – Αρμονία

- **Αντινομία (η) [μτγν.] [αντινομιών] (Μπαμπινιώτης, 2002: 208)**
- 1. (γενικά) η διαπίστωση αντιφάσεων που προκύπτουν από το ασυμβίβαστο δύο προτάσεων, η λογική ανακολουθία.
- 2. ΦΙΛΟΣ. η αντίφαση μεταξύ δύο αντιθέτων προτάσεων που παρουσιάζονται εξίσου αποδεκτές και αποδείξιμες, αλλά είναι αλληλοαναιρούμενες - αντίνομος, - η (λογ. - ος), - ο, αντινομικός, - ή, - ό [μτγν.]
- Ο Paul Passy είναι σύμφωνα με το Martinet (1968: 84) ο θεμελιωτής της θεωρίας της ουσίας της Αντινομίας.
- Η αντινομία χαρακτηρίζεται από:
- 1. την αρχή της έμφασης (είναι αυτή που δεν χαρακτηρίζεται ούτε από υπερβολή - ενίσχυση της έμφασης - αλλά ούτε και από αδιαφορία)
- 2. την αδράνεια (Οικονομία)
- **Οικονομία (Martinet, 1968: 86)**
- Η αρχή της Οικονομίας στη γλώσσα περιλαμβάνει:
- 1. τη μείωση των άχρηστων αντιθέσεων και διακρίσεων
- 2. τη δημιουργία νέων διακρίσεων
- 3. τη διατήρηση του status quo
- 4. το περιορισμό και τη διατήρηση της αρμονίας των συστημάτων
- **Αρμονία**
- Η ομαλή σχέση, η σχέση ισορροπίας, όπου κανείς δεν υπάρχει ή αναπτύσσεται σε βάρος άλλου (Μπαμπινιώτης, 2002: 282)*
- Η ύπαρξή της προϋποθέτει περιορισμούς. Αυτή διαμορφώνεται από εξωτερικούς παράγοντες
- Οι περιορισμοί αυτοί προέρχονται από:
- 1. περιορισμούς που είναι αποτέλεσμα της φύσης των ανθρώπινων λειτουργιών, οι οποίοι επιδρούν στην γλωσσική δραστηριότητα.
- 2. από τα φωνητικά όργανα του ανθρώπου
-
-
-
- *Σύμφωνα με το Μπαμπινιώτη (2002: 282), η ετυμ. του όρου είναι η ακόλουθη:
- [ΕΤΥΜ. < αρμονία < ἄρμων < *arḡmn - (με πρόληψη της δασύτητας) < Ι.Ε. *ar - "συνάπτω, συναρμόζω". Ομορρ. αρχ. ἄρ-αρ-ίσκω "συνδέω, συνάπτω", ἄρμα, ἄρμόζω κ.α. Η λ. ἄρμονία χρησιμοποιήθηκε αρχικώς ως τεχνικός όρος, δηλώνοντας το μέσο συνδέσεως και, κατά συνέπεια, το ίδιο το αποτέλεσμα της συναρμογής. Η σημασιολογική του επέκταση αργότερα περιέλαβε επίσης και τη συμμετρική διάταξη πραγμάτων, ήχων και φαινομένων, τη γενικότερη εύτακτη αναλογία. Η λ. πέρασε σε πολλές ξεν. γλώσσες, πβ. αγγλ. harmony, γαλλ. harmonie, γερμ. Harmonie κ.α.
-

Αλυσίδα της Ομιλίας

- Αλυσίδα της Ομιλίας
- Η αλυσίδα εκφράζει τη ροή του λόγου, η οποία είναι συνεχόμενη.
- Αυτή χαρακτηρίζεται από:
- 1. Επικοινωνιακές απαιτήσεις 2. Αδράνεια
- α) λέξεις, μορφήματα, σημαίνοντα -----
Επικοινωνιακή απαίτηση και αδράνεια (Οικονομία)
- β) φωνήματα, τόνοι ----- Αντιθετικά
/Διακριτικά στοιχεία
-
-

Χορογραφία - Κωδικοποιημένοι - Λειτουργικοί χοροί

-
- Ο λειτουργισμός έδωσε στη χορευτική ορολογία πολλά στοιχεία. Ένα από αυτά είναι η διάκριση σε κωδικοποιημένους και λειτουργικούς χορούς και βοήθησε στη μελέτη και τη καταγραφή του χορευτικού φαινομένου.
- "Le coreografie esprimono e definiscono un mondo caratterizzato nei valori della collettività e nelle modalità esistenziali, e la danza consente ai membri della comunità di condividere e tramandare la propria realtà culturale.
- L'insieme di gesti codificati e condivisi che caratterizza la danza viene ripetuto e caricato di funzioni rassicuranti e identificative, in quanto scandisce, spiega e dà significato agli eventi comunitari, ai miti, alla ciclicità della natura: "La danza rituale nelle feste segna, racconta, dà senso e protegge i momenti e i temi più importanti all'interno di una collettività: il corteggiamento e il matrimonio, il combattimento, la caccia, la semina e la raccolta, la pesca, il lavoro in genere, la Malattia, la morte il sacro ecc."5.
- Uno degli aspetti più interessanti della relazione tra cultura e danza è costituito dall'incarnazione, che l'una (la danza) realizza rispetto all'altra (la cultura) grazie alla relazione tra rito e mito nella danza stessa (Naccari, 2006: 52 - 53)

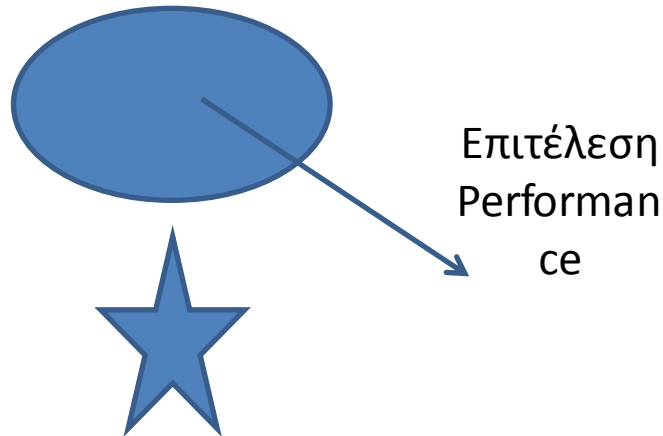
-

Κωδικοποιημένος - Λειτουργικός

- Ο χορός αποτελεί είναι το στοιχείο εκείνο, το οποίο συνδέει τη γλώσσα με τον πολιτισμό.
- Χορογραφία είναι η τέχνη δημιουργίας χορευτικών συνθέσεων, βάσει της οποίας ο καλλιτέχνης υποδεικνύει στους χορευτές πώς πρέπει να κινούνται και να εκφράζονται χορευτικά / (συνεκδ.) κάθε τέτοια χορευτική σύνθεση (Μπαμπινιώτης, 2002: 1959).
- Η χορογραφία αποτελεί τη κύρια έκφραση του χορευτικού φαινομένου.
- Κατά τον Attolini (2005: 36, από Rea, 2013: 28), κάθε χορός εκφράζει ένα μήνυμα και το σώμα του χορευτή αποτελεί το μέσον, με το οποίο αυτό δηλώνεται, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τη γλώσσα.
- "Il corpo rappresenta lo strumento espressivo per eccellenza e come tale si trova costantemente impegnato nell'atto del comunicare, anche mediante movimento piccolissimi, o apparentemente casuali, lasciando trasparire un messaggio".
- Κάθε χορός διακρίνεται σε:
- **1. Κωδικοποιημένο**
- Είναι αυτός που προέρχεται από άλλους χορούς, οι οποίοι έχουν μικρή ή μεγάλη ιστορία.
- Ο κωδικοποιημένος χορός έχει μια δυναμική και καλύπτει τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου.
- Κωδικοποιημένοι είναι οι σύγχρονοι χοροί (π.χ. freestyle, tango argentino).
- **2. Λειτουργικό**
- Είναι αυτός, ο οποίος εκφράζει λειτουργίες, δηλ. ανάγκες (λατρεία, εκδήλωση συναισθημάτων, αναπαράσταση ιστορικών γεγονότων, σεβασμό - παράκληση προς τον Θεό).
- Λειτουργικοί είναι οι παραδοσιακοί χοροί (folk dances), όπως η Ταραντέλα και κατά τους προηγούμενους αιώνες είχαν εξέχουσα θέση στις ανθρώπινες κοινωνίες, ενώ σήμερα αποτελούν λαογραφικό στοιχείο (επιβίωμα) ή στοιχείο φολκλορισμού.
-

Χορός - Συμβολική γλώσσα

- Χορός - Σύμβολα - Τυπικό
- Μεταφορές - Κινήσεις -
Χορωνύμια

Λαογραφία και Συνέχεια

- Μια εθνογραφική έρευνα, η οποία εστιάζει στη "συνέχεια"
- ("**Λαογραφία της Συνέχειας**": λαογραφική μέθοδος Πολίτη, Μέγα, Σπυριδάκη, Κυριακίδη κ.α.):
 1. ξεκινά από την εύρεση ενός τόπου, όπου απαντά ένα κοινωνικό ή χορευτικό φαινόμενο (τοπικό στοιχείο)
 2. αναζητά πρωτογενή δεδομένα και πηγές
 3. χρησιμοποιεί τις μεθόδους συλλογής γλωσσικού υλικού και την έρευνα πεδίου - προφορική καταγραφή - διάλογος με τους κατοίκους
 4. συλλέγει οπτικοακουστικό υλικό
 5. συγκρίνει το φαινόμενο αυτό με αντίστοιχα φαινόμενα, τα οποία απαντούν σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, της Ευρώπης ή του κόσμου ευρύτερα
 6. διεξάγει βιβλιογραφική, αρχειακή και ιστορική έρευνα

Λαογραφία – κοινωνικό στοιχείο

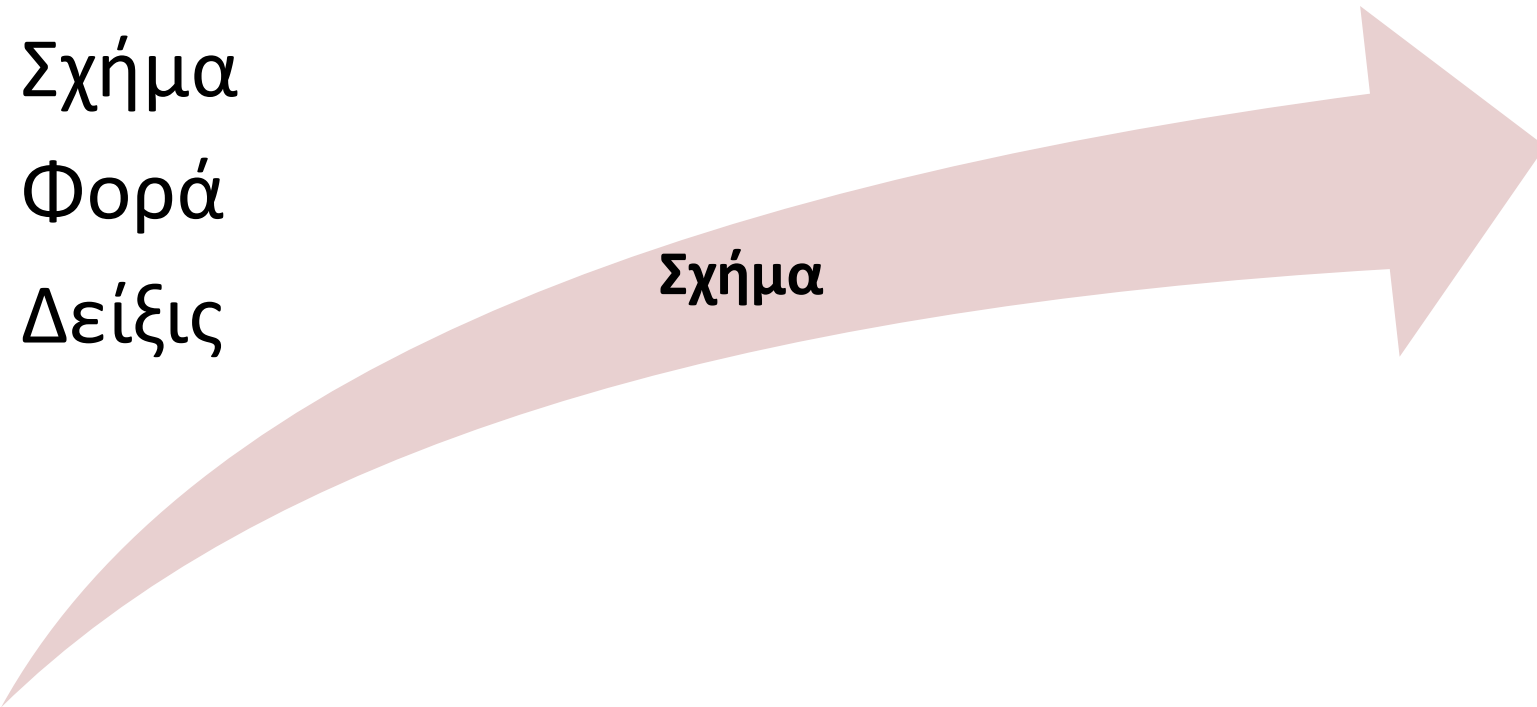
- Ο Βαρβούνης (1997: 87 - 90) διατυπώνει την άποψη ότι στην Ελλάδα υπάρχουν δύο λαογραφικές σχολές. Η πρώτη, η οποία εστιάζει στη συνέχεια και η δεύτερη, η οποία εστιάζει στο κοινωνικό στοιχείο και ονομάζεται "**Σχολή των Ιωαννίνων**".
- Ο ιδρυτής της σχολής των Ιωαννίνων είναι ο Μιχάλης Μερακλής. Αυτός ανανέωσε τη λαογραφία πρακτικά και θεωρητικά. Ο Μερακλής τόνισε τη σημασία του κοινωνικού στοιχείου στη διεξαγωγή της λαογραφικής έρευνας και ταυτόχρονα διακήρυξε την ανάγκη μιας κριτικής, αλλά και γεμάτης σεβασμό στάσης απέναντι στο έργο παλαιότερων λαογράφων, η συλλογική απόρριψη του οποίου είχε προσλάβει διαστάσεις συνήθειας.
- Η νέα αυτή στροφή στην ελληνική λαογραφία, ακολούθη και των ευρωπαϊκών αλλά και παγκόσμιων εξελίξεων της επιστήμης μας, συνδυάστηκε με την επαναβεβαίωση του τοπικού και εθνικού προσανατολισμού της. Τις θεωρητικές επιλογές και κατακτήσεις της η "**Σχολή των Ιωαννίνων**", που ονομάζεται έτσι λόγω της θεμελίωσης και της ανάπτυξής της, μετά το 1975, κατ' αρχάς στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, εφάρμοσε σε μια σειρά διδακτορικών διατριβών των μελών της, που στη συντριπτική της πλειοψηφία ήταν τοπικές λαογραφικές επιστημονικές μελέτες, εξέταζαν δηλαδή ένα φαινόμενο ή μιά ευρύτερη λαογραφική κατηγορία, σε συγκεκριμένο ελληνικό τόπο (Βαρβούνης, 1997: 89).
- Το πολιτισμικό πεδίο, όπου εργάζεται ο γλωσσολόγος και ο λαογράφος είναι το ίδιο και αυτό παρέχει πάντοτε επαρκή γνώση κάθε λαού και των συνθηκών ζωής του, της καθημερινότητας, των νοοτροπιών και των αντιλήψεών του. Τα στοιχεία αυτά έχουν, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Βαρβούνης (1997: 91), μια ιστορική και μια κοινωνική υπόσταση, αποτελούν δηλαδή διαχρονικές εξελίξεις παλαιότερων μορφών ζωής, προκειμένου περί των λεγόμενων ιστορικών λαών (βλ. Έλληνες, Ιταλοί) τους οποίους εξετάζει η λαογραφία, που προσαρμόζονται όμως στις κρατούσες συνθήκες, ώστε να είναι λειτουργικές και ζωντανές.
- Στην πραγματικότητα το λαογραφικό μόρφωμα, αν δεν είναι ιστορική μόνο μορφή του παρελθόντος, αποτελεί το σημείο τομής του άξονα της διαχρονίας με τον άξονα της συγχρονίας. Είναι, δηλαδή, η σύγχρονη εκδοχή φαινομένων και μορφών που έχουν, κάποτε, μακρότατη ιστορική παρουσία στον παραδοσιακό καθημερινό βίο του συγκεκριμένου λαού (Βαρβούνης, 1997: 91).

Η δομή του χορού (Λουκιανός) [Lawler, 1954: 148 - 158]

Σχήμα

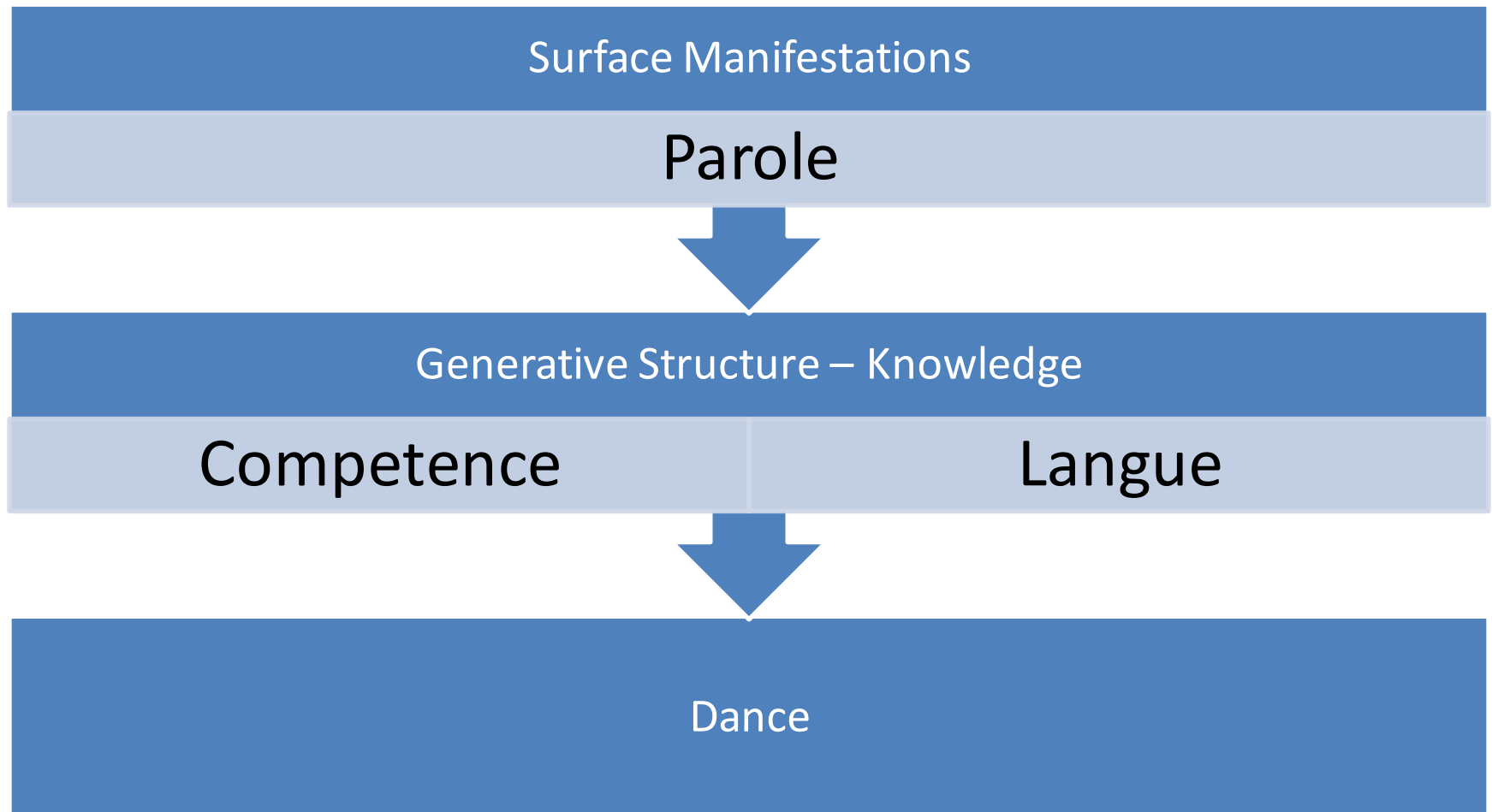
Φορά

Δείξις

Σχήμα

Η Δομή του Χορού (Hanna, 1989: 259)

Σας ευχαριστώ πολύ!

Βιβλιογραφία

- Anttila, R.1989. *Historical and Comparative Linguistics*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Beccaria, G.L. 1994. *Dizionario di Linguistica*, Torino: Giulio Einaudi Editore.
- Hall, E.T. 1963. *A System for the Notation of Proxemics Behavior*, «American Anthropologist», LXV, σ. 1003 – 1026.
- Crystal, D.2006. *Λεξικό Γλωσσολογίας και Φωνητικής.*, επιμ. Γιώργος Ξυδόπουλος – Άγγελος Κοκολάκης. Αθήνα : Πατάκης
- Γιαννάκης, Κ. Γ. 2012. *Ιστορική Γλωσσολογία και Φιλολογία*.
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη : Ίδρυμα Νεοελληνικών Σπουδών «Μανόλη Τριανταφυλλίδη»
- Κριτσιώτη,Μ., Ράφτης. Α. 2003.*Ο χορός στον πολιτισμό της Καρπάθου*,
Αθήνα: Θέατρο Χορών «Δόρα Στράτου», σ. 98– 113.
- Lawler, L.B. 1954. «*Phora, Schema, Deixis in the Greek dance*», «Transactions of the American Philological Association», 85, 1954, σ. 148 – 158
- Lawler, L.B. “*The Lilly in the dance*”, «American Journal of Philology», 65, 1944, σ. 75 – 80
- Watson, M.O. 1974. “*Proxemics*”, στο Th.A. Sebeok (επιμ.), *Current Trends in Linguistics*, vol.12, The Hague – Paris: Mouton, 328 – 330.
- Μπίκος, Α. 1969. *Ελληνικοί Χοροί*, Αθήναι: χ. ε.
- Λουκιανού Άπαντα. 1969. (μετ. Ιωάννη Κονδυλάκη), τόμος Στ΄. Αθήναι: Ελληνικός Εκδοτικός Οργανισμός
- Martinet, A. 1955. *Économie des changements phonétiques*. Traité de phonologie diachronique. Berne: Éditions A. Francke S.A.
- Martinet, A. 1962. *A functional view of language*. Oxford: Clarendon
- Traduction en français : *Langue et fonction*
- Martinet, A.1968 .*Economia dei Mutamenti Fonetici . Trattato di Fonologia Diacronica*
[Introd. e trad. ital. di Giovanni Caravaggi]. Torino: Giulio Einaudi Editore